

Fundamente teoretice și metodologice ale inteligenței sociale

Inga Platon, doctorandă, lector

UPS „I. Creangă”

SUMMARY

Social intelligence is a relatively new concept introduced in psychology by E. L. Thorndike in 1920, which stirred great interest among famous psychologists because of the idea that in this article a brief schematic, overview of the theoretical foundation of the intelligent social roots, followed by a presentation of measurement methods that specialized in importing intellectual faculties.

Conceptul de inteligență socială oferă un model de înțelegere a personalității individuale și a comportamentului social. Teoria centrală a perspectivei inteligenței sociale este că oamenii sunt ființe reflexive, logice și comportamentul lor poate fi înțeles în termenii modurilor în care acestea acționează în mediul lor social și urmăresc scopurile dorite în domenii importante din viața lor (vezi Cantor și Kihlstrom, 1987,1989; Cantor și colaboratorii, 1991; Cantor, Norem Neidenthal, Langstrom și Brower, 1987; Cantor și Zirkel, 1990).

Cercetările din ultimele decenii s-au axat pe tendința de a fundamenta teoretic conceptul de inteligență socială, demonstrându-i importanța pentru dezvoltarea personală și inserția socio-profesională, iar preocupările actuale ale savanților, în acest domeniu, continuă să producă rezultate remarcabile.

Prin urmare, datorită restricțiilor de spațiu nu voi face o analiză detaliată ale bazelor teoretice a conceptului de inteligență socială însă, voi începe cu o scurtă schematizare, trecere în revistă a rădăcinilor fundamentului teoretic a inteligenței sociale, urmată de o prezentare a metodelor de măsurare a acestei importante facultăți intelectuale.

Așa dar, în continuare propun sinteza contribuțiilor teoretice la precizarea aspectelor relevante ale inteligenței sociale.

Tablelul 1. Abordări teoretice relevante în dezvoltarea conceptului de inteligență socială

Anul	Autori și studii în domeniu	Definiri conceptuale ale inteligenței sociale
1920	E. L. Thorndike , “Intelligence and Its Use” Harper’s Magazine”	termenul de inteligență socială se referă la abilitatea individului de a se angaja în interacțiuni sociale cu un caracter adaptativ [9; pp. 35-277].
1927	Moss & Hunt , “Are you socially intelligent?”	definiuau inteligența socială drept „capacitatea de a te înțelege cu ceilalți” [7; p.137].

1975	Joy Paul Guilford, “Psychometric Methods”	definește inteligența socială ca abilitatea de cunoaștere a comportamentului altor indivizi (capacitate de intuire, de înțelegere a gândurilor, motivațiilor, sentimentelor și a intențiilor celuilalt pe baza experienței acumulate în urma interacțiunilor sociale repetate), de acceptare/relaționare la comportamentul altor persoane (abilitatea de a stabili și menține cu ușurință relații sociale variate) și de adaptare eficientă a individului în funcție de situații sau așteptări (abilitatea de a prevedea și a reacționa în mod flexibil în diferite situații sociale).
1987	Cantor & Kihlstrom, “Personality and social intelligence”.	fac referire la fondul de cunoștințe al individului despre mediul social [2;pp.1-59].
1933	P.E. Vernon, “ Some Characteristics of the Good Judge of Personality. Journal of Social Psycholo”.	abilitatea individului de a se înțelege cu ceilalți, în general dezinvoltură în societate, cunoștințe despre chestiuni sociale, sensibilitate la stimulii oferii de alți membri ai grupului și, de asemenea, intuirea stărilor de spirit temporare sau a trăsăturilor de personalitate care ar putea să le explice [10; p. 37-42].
1993	Kosmitzki, C., & John, O. P. “The Implicit Use of Explicit Conceptions of Social Intelligence. Personality & Individual Differences” .	au întocmit o lista de 18 trăsături care, după părerea lor, descriu cel mai bine conținutul inteligenței sociale a unui individ: înțelegerea profundă a gândurilor, sentimentelor și intențiilor celorlalți; capacitatea de relaționare cu ceilalți, deținerea unor cunoștințe solide legate de legile și normele relațiilor interumane; capacitatea de acceptare a punctului de vedere al altora; adaptarea perfectă la noi situații sociale; cordialitatea și afecțiunea în relațiile cu ceilalți; deschiderea, în cadrul relațiilor cu ceilalți, spre noi experiențe, idei și valori [6; p. 11-23].
2007	D.Goleman, „Inteligența Socială. Noua știință a relațiilor umane”.	grupează elementele inteligenței sociale în două mari categorii: 1. conștiința socială - acoperă un spectru larg, care merge de la sesizarea instantanee a stării interioare a celuilalt până la înțelegerea sentimentelor și gândurilor acestuia: <i>Empatia primară</i>: sentimentele împărtășite cu ceilalți; sesizarea semnalelor emoționale nonverbale; <i>Rezonanța emoțională</i>: a asculta cu receptivitate maximă; a rezona cu o altă persoană; <i>Precizia empatică</i>: înțelegerea gândurilor, sentimentelor, intențiilor celorlalți; <i>Cogniția socială</i>: a ști cum funcționează lumea socială. 2. dezinvoltura socială-se construiește pe conștiința socială pentru a da naștere la interacțiuni eficiente și fără probleme: <i>Sincronia</i>: interacționarea fără probleme la nivel nonverbal; <i>Imaginea de sine</i>: prezentarea eficientă a propriei persoane; <i>Influența</i>: modelarea rezultatului interacțiunilor sociale; <i>Preocuparea</i>: luarea în calcul a nevoilor celorlalți și acționarea în consecință [3; p. 102].
2007	Karl Albrecht, „Inteligența social:noua știință a succesului”.	K.Albrecht numește cele 5 dimensiuni chiar definiția inteligenței sociale și un adevărat instrument de diagnosticare a inteligenții sociale la care el se referă cu

		acronimul S.P.A.C.: Conștiința situațională (Situational Awareness-S) - "radar social" - abilitatea de a „citi” situațiile și a interpreta comportamentul oamenilor în acelea situații, în ceea ce privește intențiile, stările lor emoționale și pornirea spre interacțiune; Prezența (Presence-P) - încorporează o gamă de elemente verbale și nonverbale, înfățișarea cuiva, ținuta, timbrul vocii, mișcările discrete – o întreagă colecție de semnale care, prelucrate de ceilalți, dau o impresie estimativă despre cineva; Autenticitatea (Authenticity-A) - radarele sociale ale altor oameni culeg din comportamentul nostru diverse semnale, care își fac să ne socotească deschiși, cinstiți, demni de încredere și bine intenționați – sau neautentici; Claritatea (Clarity-C) - capacitatea de a ne explica, de a ne face înțelese ideile, de a transmite date clare și precis și de a ne exprima punctele de vedere și cursurile de acțiune propuse ne permit să-i facem pe alții să colaboreze cu noi; Empatia (Empathy-E) - un sentiment împărtășit de două persoane ceea ce permite o stare de legătură cu altă persoană, care creează baza unei interacțiuni pozitive și a colaborării [1; p. 50-51].

În perspectiva secolului XXI, a fi inteligent, nu înseamnă doar inteligență academică, ci inclusiv inteligență socială – autocontrolul emoțiilor, empatia, toleranța, deschiderea etc. – ce asigură dezvoltarea optimă a personalității. Tema dezvoltării inteligenței sociale din copilărie și importanța acesteia în viața adultă este abordată intens în cercetările de ultimă oră ale specialiștilor psihologi din diferite arii geografice. În opinia autorilor Д.В. Ушакова, Т. Н. Тихомирова, facultatea de a înțelege oamenii și a comunica cu ei are o importanță majoră nu doar pentru viața reușită a unui adult în societatea contemporană. Deja în școala primară, și chiar la vârsta preșcolară, nivelul inteligenței sociale exercită o puternică influență asupra vieții copilului. Mai mult de cât atât, o dată cu reformele în sistemul învățământului, cercetările în domeniul formării capacităților intelectuale la copii, presupun și dezvoltarea inteligenței sociale, fiind foarte actuală, dar tot odată și problematică luând în considerație specificul vârstei școlare [11; p.332].

Practica școlară este, poate, cel mai activ consumator al testelor psihologice din țară. Însă, testele de inteligență socială nu s-au aplicat până în prezent în mediul școlar. Iar, testele de inteligență generală sunt deosebit de solicitate, reprezentând la ora actuală cel mai bun indicator al performanțelor școlare, însă nu întotdeauna reușita școlară a copilului este determinată doar de nivelul de dezvoltare a inteligenței academice.

Problema definirii conceptului de inteligență socială și căutarea metodelor de măsurare a acesteia, este determinată de proprietăți psihometrice adecvate, fiind una din cea mai actuală și tot odată, dificilă sarcină.

În acest context, voi prezenta două metode de măsurare a inteligenței sociale care pot fi folosite de psihologii școlari.

Prima metodă descrisă apreciază abilitățile sociale ale elevilor, fiind propusă și dezvoltată de Guilford și O'Sullivan [8; p.34], al cărui scop declarat este de a permite evaluarea inteligenței sociale în sensul în care acest concept a fost definit de J. P. Guilford (1975).

Testul de inteligență socială Guilford - O'Sullivan

Cele patru componente din proba propusă de Guilford și O'Sullivan (1965) acoperă așa-numitele aptitudini de cunoaștere a comportamentelor celorlalți (adică aptitudinile de a înțelege gândurile, sentimentele și intențiile persoanelor cu care o persoană intră în contact) [4; p. 9]. Fiecare dintre subteste face relativ puțin apel la aptitudinile măsurate prin testele din cadrul unor baterii tradiționale, a căror cotă brută globală este convertibilă în C.I. (materialul propus respondenților în trei din cele patru subteste este în întregime nonverbal). Proba în discuție poate fi aplicată persoanelor având vârsta egală cu cel puțin 14-15 ani. Subtestele pot fi administrate atât individual, cât și colectiv (ceea ce le face accesibile pentru scopuri de cercetare). Timpul de aplicare este de circa 1h ¼ (fiecare subtest având o limită de timp prestabilită). Ordinea în care se aplică subtestele este foarte importantă pentru a ușura sarcina subiectului și a se evita contramotivarea acestuia. Cotarea fiecărui subtest este foarte simplă. Se atribuie 1 punct pentru fiecare răspuns corect. Cota brută la un subtest se compune din suma cotelor la cele două părți componente. Nu se penalizează subiectul pentru răspunsurile greșite, astfel evitându-se posibilitatea unor cote negative. Cota globală la probă este dată de suma cotelor brute la subteste, fiind mult mai predictivă în cadrul investigațiilor cu caracter aplicativ (de exemplu, consiliere școlară) (Guilford, O'Sullivan, 1978). Totuși, în cadrul cercetărilor cu caracter academic, se recomandă utilizarea notelor brute pentru fiecare factor în parte, deoarece acestea aduc un cumul informațional mult mai bogat. Voi prezenta pe scurt fiecare subtest, urmând ediția franceză, publicată de Editions de Centre de Psychologie Appliquée (1978).

Subtestul 1 – „Povestiri de încheiat”

Povestirile de încheiat se prezintă sub forma unui caiet format din două părți (conținând 14, respectiv 15 itemi). Timpul de rezolvare este limitat la 12 minute (câte șase minute pentru fiecare parte). Acest subtest măsoară factorul cunoașterea implicațiilor comportamentului, adică aptitudinea de prevedere a consecințelor atitudinilor/comportamentelor unei persoane aflată în anumite situații specifice. Subiectul poate ajunge la soluția corectă extrapolând relațiile stabilite

între mai multe secvențe prezentate vizual (benzi desenate). Situațiile interpersonale sunt clar indicate pentru fiecare desen.

Subtestul 2 – „Grupurile de expresii”

Grupurile de expresii reprezintă subtestul compus din 30 de itemi (câte 15 pentru fiecare parte). Limita de timp este de șapte minute pentru fiecare parte, deci 14 minute în total. Acest subtest măsoară cunoașterea categoriilor de comportamente care este aptitudinea de a extrage caracteristicile comune mai multor comportamente sau exprimări gestuale, mimice, pantomimice. Sarcina subiectului constă în a recunoaște, dintre patru desene (variantele de răspuns) reprezentând expresii faciale, gestuale sau posturale, pe cel care exprimă aceleași gânduri, sentimente sau intenții cu ansamblul desenelor-stimul.

Subtestul 3 – „Expresiile verbale”

Expresiile verbale sunt incluse într-un caiet alcătuit din două părți a câte 12 itemi fiecare. Timpul de rezolvare este de cinci minute pentru fiecare parte. Acest subtest măsoară cunoașterea transformărilor comportamentului, adică aptitudinea cuiva de a discerne sensurile diferite pe care aceiași informație le poate lua în contexte diferite. În cadrul fiecărui item, o persoană spune o frază unei alte persoane. Subiectul trebuie să recunoască, din trei grupe prezentând câte două persoane aflate în anumite relații, în care caz aceiași frază are un sens diferit sau este spusă cu o intenție diferită. Testul expresiilor verbale este singurul test care utilizează numai fraze imprimare.

Subtestul 4 – „Povestiri de completat”

Povestirile de completat sunt incluse în 28 de itemi repartizați în două părți egale. Pentru fiecare parte, timpul limită de rezolvare este de zece minute. Testul măsoară cunoașterea sistemelor de comportamente, adică aptitudinea subiecților de a recunoaște structura anumitor situații sociale. Fiecare povestire se compune din patru imagini, din care una este de culoare albă și trebuie completată prin alegerea uneia din alte patru imagini propuse subiectului. Acesta trebuie să o aleagă pe aceea care poate fi inserată în cursul firesc al povestirii, în funcție și de sensul atitudinilor și gândurilor exprimate de personaje.

A doua metodă de măsurare a inteligenței sociale **„Măsurarea inteligenței sociale la elevi”**, a fost propusă de **T. Н. Тихомирова, Д. В. Ушаков**, fiind destinată elevilor din clasele superioare și primare. Metodele au fost realizate după schema aplicată de savantul american R. Sternberg pentru evaluarea inteligenței sociale în domeniul businessului și al serviciului în armată [11; p.333].

În testul propus de autori, persoanei testate i se prezintă o situație și câteva modalități de acțiune în asemenea situație. De exemplu, este descrisă situația în care părinții sunt împotriva prieteniei copilului lor cu un alt copil. Prin urmare, respondentului i se oferă câteva modalități de

acțiuni pentru situația dată, pe care urmează să le aprecieze cât de adecvate sunt acestea după o anumită scală.

Potrivit testului, persoana testată trebuie să sesizeze scopurile personajului și caracterul adecvat al acțiunilor evaluate de el. Este necesar de specificat faptul că inteligența se manifestă atunci când persoana are un anumit scop. Dacă, de exemplu, în test s-ar fi pus sarcina ca adolescentul să opteze pentru relațiile cu părinții sau pentru relațiile cu semenii, în acest caz ar fi fost vorba de testarea opțiunii personale și nu de măsurarea inteligenței sociale. Anume de aceea, testul de inteligență socială presupune în mod obligatoriu existența unor scopuri, care ar putea să nu fie formulate în sens direct, dar care se subînțeleg. Sarcina constă în a identifica modalitățile care ar permite combinarea optimă a unor scopuri diferite.

Astfel, metoda permite testarea înțelegerii relațiilor acceptate în societate și care pot fi însușite numai trăind în această societate. Este necesar de a analiza sistemul complex al relațiilor sociale a căror înțelegere s-a format la persoana testată în afara situației de testare.

Procedura de elaborare a testului „Măsurarea inteligenței sociale la elevi”

Autorii au elaborat o serie de teste pentru elevii din clasele superioare și din cele primare care aveau la bază principii identice. Au fost stabilite trei sfere principale de aplicare a inteligenței sociale a elevilor: *relațiile cu profesorii, relațiile cu semenii și relațiile cu părinții*. În cazul elevilor din clasele superioare, pentru fiecare din aceste sfere au fost elaborate câte trei situații cu variante posibile de răspunsuri, iar în cazul celor din clasele primare – câte două situații. La formularea întrebărilor s-a ținut cont de particularitățile de vârstă ale elevilor.

Toate situațiile au fost prezentate experților în domeniu în vederea evaluării diferitelor variante de răspunsuri. La evaluarea rezultatelor în cadrul testului pentru elevii din clasele superioare au participat cinci persoane de vârstă medie cu studii superioare în psihologie, iar în testul pentru elevii mai mici - șase. Experților li s-a solicitat să evalueze conformitatea diferitelor modalități de comportament propuse opțional pentru rezolvarea situațiilor descrise. De exemplu, în cazul testului pentru elevii din clasele primare, instrucțiune a fost următoarea: ”Vi se vor propune diferite situații cu copiii din clasele primare și cu variante de soluționare a situațiilor-problemă. Evaluați variantele de răspuns de către elevi a acestor situații utilizând sistemul de note de 5 puncte. Pentru cea mai bună rezolvare a situației puneți nota 5, pentru cea mai proastă – nota 1.”

A fost analizată concordanța notelor puse de experți cu ajutorul coeficientului Alpha Cronbach. Analiza s-a efectuat prin intermediul programului computerizat *Statistica 7.0*. Pe baza notelor puse de experți a fost determinată valoarea medie pentru a obține răspunsul etalon. Iar în temeiul notelor puse de experți pentru răspunsurile din test, au fost constituite cheile. Drept

indicator a inteligenței sociale al elevilor a fost realizată corelația evaluărilor copilului testat cu media evaluărilor date de experți.

Testul este un bun instrument de diagnosticare în situațiile în care psihologul trebuie să-și formeze prompt o impresie integrală despre personalitatea elevului care cuprinde nu doar deprinderile intelectuale ale copilului, ci și cele sociale. Din păcate, adesea nu incapacitatea intelectuală a copilului de a însuși cunoștințele este cauza nereușitei școlare, ci nepriceperea/neputința de a stabili relații cu învățătorul și/sau cu colegii de clasă. Dar, dacă se va observa la timp deficitul în domeniul inteligenței sociale, acesta ar putea fi compensat și corectat înainte ca el să se soldeze cu consecințe negative, care ar putea să se manifeste și la o vârstă mult mai târzie [11; pp. 334-335].

Bibliografia

1. Albrecht, Karl, *Inteligența social:noua știință a succesului*, Biculești: Curtea Veche , 2007, pp. 51-50.
2. Cantor, N. și Kihlstrom, - *Personality and Social Intelligence*, Englewood Cliffs (New Jersey), Erlbaum, 1987 * „Social intelligence and cognitive assessments of personality”, în R.S. Wyer și T.K. Srull (ed.) *Advances in Social Cognition*, Hillsdale (New Jersey), Erlbaum, 1989, vol. 2, pp.1-59.
3. Goleman, Daniel, *Inteligența social*, Ed. Curtea Veche, 2007 București, p.102.
4. Guilford, J. P., *Higher-Order Structure-of-Intellect Abilities*, Multivariate Behavioral Research, 1981, p.16.
5. Guilford, J. P., O' Sullivan., *Manuel d'application des tests d'intelligence sociale (adaptation française)*,. Paris: Les Éditions du Centre de Psychologie Appliquée 1978, p. 9.
6. Kosmitzki, C., & John, O.P., *The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. Personality & Individual Differences*,1993, pp. 11-23.
7. Moss, F.A. & Hunt, T. 1927, *Are you socially intelligent?* , Scientific American, p.137.
8. O' Sullivan, M., Guilford, J.P., & deMille, R., *The Measurement of Social Intelligence*, Reports from the Psychological Laboratory, University of Southern California, 1965, p.34.
9. Thorndike L., Edward, *“Intelligence and Its Use”* Harper's Magazine, 140 (1920), pp. 35-277.
10. Vernon, P. E., *Some Characteristics of the Good Judge of Personality*, Journal of Social Psychology, 1933, p.42-37.
11. Д. В. Люсина, Д.В. Ушакова, *Социальный и эмоциональный интеллект: От процессов к измерениям*, «Институт психологии РАН», 2009, 332-340 с.